

Ўзбекистон Республикаси
Давлат статистика қўмитасининг
2018 йил 1 майдаги 12-сонли қарорига

ИЛОВА

Ялпи ҳудудий маҳсулотни ҳисоблаш бўйича услубий низом

Ялпи ҳудудий маҳсулотни ҳисоблаш бўйича мазкур услубий низом (кейинги ўринларда – Услубий низом) “Миллий ҳисоблар тизими – 2008” (кейинги ўринларда – МХТ 2008) концепциялари ҳамда Давлат статистика қўмитасининг 2016 йил 29 июндаги 9-сонли қарори билан тасдиқланган “Ялпи ички маҳсулотни ишлаб чиқариш усулида ҳисоблаш бўйича услубий низом”га асосланган ва Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ялпи ҳудудий маҳсулотини (кейинги ўринларда – ЯХМ) ишлаб чиқариш усулида ҳисоблаш тартибини белгилаб беради.

Услубий низом давлат статистика органлари томонидан ЯХМ ни иқтисодий фаолият турлари кесимида ҳисоблашда фойдаланиш учун мўлжалланган.

1. Умумий қоидалар

1. Ушбу услубий низомда қуйидаги асосий терминлар ва уларнинг таърифларидан фойдаланилади:

миллий ҳисоблар тизими (МХТ), мамлакатнинг иқтисодий фаолияти натижаларини ифодаловчи ҳисоблар ва жадвалларнинг муайян тўплами шаклида тузилган, ўзаро боғлиқ статистик кўрсаткичлар тизимини ўзида акс эттиради;

институционал бирлик – ўз номидан активларга эга бўла оладиган, мажбуриятлар оладиган, иқтисодий фаолиятни ва бошқа бирликлар билан операцияларни амалга ошира оладиган хўжалик юритувчи субъектдир;

институционал бирлик – ўз номидан активларга эга бўла оладиган, мажбуриятлар оладиган, бошқа бирликлар билан иқтисодий фаолият ва операцияларни амалга ошира оладиган хўжалик юритувчи субъектдир;

ялпи ички маҳсулот (ЯИМ) – иқтисодий резидент-бирликлар ишлаб чиқариш фаолиятининг якуний натижасини ифодаловчи ва ушбу бирликлар томонидан якуний фойдаланиш учун ишлаб чиқарилган товарлар ва хизматлар қиймати орқали ўлчанадиган МХТнинг асосий кўрсаткичларидан биридир;

ялпи ҳудудий маҳсулот (ЯХМ) – ҳудуднинг ривожланишини умумлаштирувчи кўрсаткич. ЯХМ иқтисодий моҳиятига кўра ЯИМ га тенг кўрсаткич ҳисобланади, яъни у ушбу ҳудуднинг резидентлари бўлган иқтисодий бирликлар томонидан якуний фойдаланиш учун ишлаб чиқарилган товарлар ва хизматлар қийматини ифодалайди;

ишлаб чиқариш, ҳисобот даврида резидент-бирликларнинг ишлаб чиқариш фаолияти натижаси бўлиб, ишлаб чиқарилган товарлар ва хизматларнинг умумий қийматини ўзида акс эттиради;

оралиқ истеъмол, ишлаб чиқариш жараёнида харажатлар сифатида истеъмол қилинган товарлар ва хизматлар қийматини ўзида акс эттиради, асосий капитал истеъмоли сифатида акс эттириладиган асосий фондлар истеъмоли бунга киритилмайди;

ялпи қўшилган қиймат, ишлаб чиқарилган товарлар ва хизматлар қиймати (ишлаб чиқариш) ва ишлаб чиқариш жараёнида тўлалигича истеъмол қилинган товарлар ва хизматлар қиймати (оралиқ истеъмол) ўртасидаги фарқ орқали аниқланади;

маҳсулотлар учун солиқлар – товар ёки хизматнинг бир бирлигига, яъни резидентлар томонидан ишлаб чиқариладиган, сотиладиган ёки импорт қилинадиган товарлар ва хизматларнинг миқдори ёки қийматига мутаносиб тарзда солинадиган солиқлар. Уларга қўшилган қиймат солиғи, акцизлар, экспорт ва импорт учун солиқлар ва бошқалар киради;

маҳсулотлар учун субсидиялар – давлат бюджетидан товарлар ёки хизматларнинг бир бирлигига, яъни резидентлар томонидан ишлаб чиқариладиган, сотиладиган ёки импорт қилинадиган товарлар ва хизматларнинг миқдори ёки қийматига мутаносиб тарзда тўланадиган маблағлар (субсидиялар);

маҳсулотлар учун соф солиқлар – маҳсулотлар учун субсидияларни чегириб ташлаган ҳолда, товар ва хизматларни сотиш нархларига киритилувчи маҳсулотлар учун солиқлар;

сотиб олиш нархи – сотиб олувчи томонидан белгиланган вақтда ва белгиланган жойга етказиб берилган товар ёки хизмат бирлиги учун тўланадиган нарх. У товарни етказиб бериш бўйича савдо-воситачилик ва транспорт харажатларини, шунингдек, сотиб олувчи томонидан тўланадиган маҳсулотлар учун солиқларни ўз ичига олади, аммо маҳсулотларга субсидияларни ва чегириб ташланадиган қўшилган қиймат солиғини (ҚҚС) ўз ичига олмайди;

асосий нарх – ишлаб чиқарувчи томонидан харидордан товар ёки хизматнинг бирлиги учун олиниши лозим бўлган, маҳсулот ишлаб чиқарилиши ёки сотилиши натижасида тўланиши лозим бўлган ҳар қандай солиқни айириб, олинадиган ҳар қандай субсидияларнинг қўшилганига тенг бўлган нарх. У ишлаб чиқарувчи томонидан ҳисобварақ-фактураларда алоҳида кўрсатиладиган ҳар қандай транспорт харажатларини ўз ичига олмайди;

ЯХМ физик ҳажм индекси (ФХИ), доимий нархларда, яъни ўтган йилнинг мос даври нархларида ҳисобланган ҳисобот даври ЯХМни (реал ЯХМ), жорий нархлардаги ўтган йилнинг мос даври ЯХМига нисбати орқали ҳисобланади;

ЯХМ дефлятор индекси – ҳудуд иқтисодиётида нархларнинг ўртача ўзгаришини ифодалайди ва номинал ЯХМнинг (жорий нархлардаги ҳисобот даври ЯХМ) реал ЯХМга нисбати орқали ҳисобланади.

2. ЯҲМ ни ҳисоблаш тамойиллари

2. ЯҲМ ни ҳисоблаш Давлат статистика қўмитаси томонидан республика миқёсида Ўзбекистон Республикасининг 14 та маъмурий-ҳудудий тузилмаси (Қорақалпоғистон Республикаси, 12 вилоят ва Тошкент шаҳри) бўйича ишлаб чиқариш усулида амалга оширилади.

3. ЯҲМ ни ҳисоблашнинг ишлаб чиқариш усули МҲТ нинг ишлаб чиқариш ҳисобларини тузиш тамойилларига асосланади ва ЯҲМ ни иқтисодий фаолият турлари бўйича асосий нархларда ялпи қўшилган қиймат ва маҳсулотлар учун соф солиқлар йиғиндиси орқали баҳолашни кўзда тутлади.

4. ЯҲМ ва унинг таркибий қисмларини ҳисоблашни услубий тамойиллари бутун иқтисодиёт бўйича ЯИМ ни ҳисоблаш тамойиллари билан бир хил. Лекин ЯИМ нинг айрим элементлари ҳудудлар кесимида шакллантирилмайди ёки ҳудудлар даражасида маълумотларнинг йўқлиги ва чекланганлиги, шунингдек, уларни ҳисобга олишни ўзига хос хусусиятлари сабабли ҳудудлар бўйича тақсимланмайди. Шу сабабдан улар Ўзбекистон Республикаси бўйича тақсимланмаган қисм сифатида ҳисоб-китобларга киритилади.

5. Барча ҳудудлар бўйича ҳисобланган жами ЯҲМ Ўзбекистон Республикаси ЯИМ дан қуйидагиларнинг ялпи қўшилган қиймати миқдорига фарқ қилади:

- жамиятга давлат муассасалари томонидан кўрсатиладиган жами нобозор жамоавий хизматлар (мудофаа, давлат бошқаруви);
- ҳудудлар даражасида маълумотлар йўқ бўлган, республика бюджетидан молиялаштириладиган бошқа нобозор хизматлар;
- фаолияти камдан-кам ҳолларда алоҳида ҳудудлар билан чекланадиган молиявий воситачиларнинг (айниқса банкларнинг) хизматлари;
- темир йўл, ҳаво ва кувур транспорти хизматлари;
- маҳсулотлар учун солиқлар (республика бюджетига солиқ тўловчилар томонидан тўланади) ва маҳсулотлар учун субсидиялар (республика бюджетидан тақдим этилади).

6. ЯҲМ жорий нархларда, шунингдек физик ҳажм индекси ва дефлятор индексини ҳисоблаш мақсадида доимий нархларда баҳоланади. Таққослаш учун база йили сифатида ўтган йилнинг мос давридан фойдаланилади.

7. ЯҲМ Давлат статистика ишлари дастурида кўзда тутилган муддатларда, йиллик ва чораклик даврийликда шакллантирилади.

8. ЯҲМ ни йиллик баҳолаш кенг қўламдаги ахборот базасига эга бўлган йиллик статистик кузатувлар маълумотлари асосида амалга оширилади ва ИФУТ-2 секциялари бўйича шакллантирилади. Иқтисодий фаолият турлари бўйича йиллик ЯҲМ таркиби схемаси 1-иловада келтирилган.

9. ЯҲМ ни чораклик баҳолашлар ҳисобот даврида ҳудуддаги жорий иқтисодий вазиятни дастлабки баҳолаш ва тавсифлаш мақсадида ишлаб чиқилади, улар йиллик

баҳолашлар давомида батафсилроқ маълумотлар асосида аниқлаштириладиган йил давомидаги кўрсаткичлар ҳисобланади. Шу билан бирга, ЯХМ ни чораклик баҳолашлар, йиллик баҳолашдан фарқли янада юқори даражада жамлаш асосида шакллантирилади. Иқтисодий фаолият турлари бўйича чораклик ЯХМ таркиби схемаси 2-иловада келтирилган.

3. Ишлаб чиқариш, оралик истеъмол ва ялпи қўшилган қийматни жорий нархларда шакллантириш

10. Ишлаб чиқариш бозор нархларида сотиладиган товарлар ва хизматлар, ўз истеъмоли учун ишлаб чиқарилган товарлар (якуний истеъмол ва ялпи жамғариш учун), давлат бюджети ва уй хўжаликларига хизмат кўрсатувчи нотижорат ташкилотлар маблағлари ҳисобидан амалга ошириладиган нобозор хизматларни ишлаб чиқаришга сарфланган жорий харажатларнинг умумий қиймати билан ўлчанади.

11. Ишлаб чиқариш ишлаб чиқариш жараёнида товарлар ва хизматлар яратилган вақтда қайд этилади ва баҳоланади. Шу билан бирга, баҳолаш усулларидаги фарқларни инобатга олиб, умумий ишлаб чиқаришнинг қуйидаги турлари фарқланади: бозор учун ишлаб чиқариш, нобозор ишлаб чиқариш ва ўзининг якуний истеъмоли учун ишлаб чиқариш.

12. Бозор учун ишлаб чиқариш асосий нархларда баҳоланади ва қуйидагиларнинг қийматини ўз ичига олади:

иқтисодий аҳамиятга эга нархларда сотиладиган товарлар ва хизматлар;

бошқа товарлар, хизматлар ёки активларга бартер усулида айирбошланадиган товарлар ва хизматлар;

иш берувчилар томонидан ўз ходимларига натура шаклида меҳнатга ҳақ тўлаш сифатида бериладиган товарлар ва хизматлар;

корхонанинг бирор бўлинмаси томонидан ишлаб чиқарилган ва ушбу корхонанинг бошқа бўлинмасига жорий даврда ёки келгусида ишлаб чиқаришда фойдаланиш учун жўнатилган товарлар ёки хизматлар (масалан, қишлоқ хўжалиги корхоналарида ишлаб чиқарилган ва истеъмол қилинган уруғ ва ем-хашак; конларда кўмир брикетларини ишлаб чиқаришда ишлатилган кўмир; хўжалик усулида қурилиш учун ишлатилган материаллар; ёрдамчи хўжаликлар томонидан корхонага тегишли бўлган ошхоналарга, болалар муассасаларига, дам олиш уйларига берилган озиқ-овқат маҳсулотлари ва бошқалар);

ишлаб чиқарувчининг моддий айланма воситалари захираларига келиб тушувчи ва юқорида айтиб ўтилган бозорга оид мақсадларда фойдаланишга мўлжалланган тайёр маҳсулот ва тугалланмаган ишлаб чиқариш.

13. Нобозор ишлаб чиқариш ишлаб чиқаришга кетган жорий харажатлар бўйича баҳоланади ва давлат бюджет муассасалари ҳамда нодавлат нотижорат ташкилотлар томонидан бепул ёки иқтисодий аҳамиятга эга бўлмаган нархларда тақдим этиладиган товарлар ва хизматлар қийматини ўз ичига олади.

Нобозор хизматларнинг қийматлари ҳаражатларнинг қуйидаги бандлари йиғиндиси орқали баҳоланади:

оралиқ истеъмол;

ходимларнинг иш ҳақи (барча ажратмалар билан бирга);

маҳсулотларга бошқа солиқлар (ишлаб чиқариш учун субсидияларни чиқариб ташлаган ҳолда);

асосий капитал истеъмоли.

14. Ўз якуний истеъмоли учун ишлаб чиқариш қуйидагиларнинг қийматини ўз ичига олади:

уй хўжаликлари томонидан ўз истеъмоли учун ишлаб чиқарилган қишлоқ хўжалиги ва бошқа маҳсулотлар;

ўз уйида яшаш бўйича шартли ҳисобланган хизматлар;

ҳақ тўланадиган уй хизматчилари хизматлари;

корхонанинг ўзида келгусида ишлаб чиқаришда фойдаланиш учун қоладиган, ўз истеъмоли учун ишлаб чиқарилган асосий фондлар (асосий капиталнинг ялпи жамғармаси).

15. Оралиқ истеъмолга товарлар ҳаражатлари ва хизматлар ҳаражатлари киради.

Товарлар ҳаражатларига қуйидагилар киради:

якуний маҳсулотда мужассамлашган хом ашё ва материаллар;

одатдаги технологияга мувофиқ ишлаб чиқариш жараёнида фойдаланилган материаллар (масалан, синовдан ўтказиш ва сифатни назорат қилишда ишлатилган материаллар; асбоб-ускуналар, бинолар ва бошқа асосий фондларни жорий сақлаб туриш, ишлатиш ва таъмирлаш учун зарур бўладиган материаллар; асбоб-ускуналарни таъмирлаш учун бутловчи қисмлар; асосий фондлар таркибига киритилмайдиган ускуналар, ўлчаш асбоблари, мосламалар, лаборатория асбоб-ускуналари; иш кийимлари ва пойабзаллари, ходимларнинг махсус озиқ-овқатлари ва арзон нархли буюмлар);

ярим фабрикатлар ва корхонада йиғилаётган деталлар;

барча турдаги энергияни ишлаб чиқаришга, иситишга, ўз ишлаб чиқаришига хизмат кўрсатадиган транспорт ишларига сарфланган барча турдаги ёқилғи;

корхонанинг технологик ва бошқа ишлаб чиқариш ҳамда хўжалик эҳтиёжларига сарфланадиган барча турдаги энергия; корхонанинг ўзи ишлаб чиқарадиган электр энергияси ва бошқа турдаги энергиялар ҳамда сотиб олинган энергияни ўзгартириш ва уни истеъмол қилиш жойига етказиб бериш билан боғлиқ ҳаражатлар;

қадоқлаш материалларининг соф қиймати (яъни, қадоқлаш материалларини сотиб олиш қийматидан уларни ишлатишдан олинган маблағларни чегирилган ҳолда);

моддий ресурсларнинг етишмаслиги билан боғлиқ йўқотишлар;

ходимларнинг керакли асбоблар, иш кийимларига сарфлаган ҳаражатларини қоплаб бериш;

меҳмонхоналар, ресторанлар ва кафелар томонидан озиқ-овқат, тамаки маҳсулотлари ва ичимликларни сотиб олиниши;

корхонанинг маълум бир бўлинмаси томонидан бошқа бўлинмасига ишлаб чиқаришда фойдаланиш учун етказиб берилган товарлар (масалан, қишлоқ хўжалиги корхонасининг маълум бир бўлинмаси ишлаб чиқарган ва бошқа бўлинмасига истеъмол қилиш учун етказиб берилган уруғлар ва ем-хашаклар).

Хизматлар ҳаражатларига қуйидагилар киради:

бошқа ташкилотлар томонидан бажарилган ишлаб чиқариш хусусиятига эга ишлар ва хизматлар (хом ашёни қайта ишлаш, таъмирлаш ва транспорт ишлари, хом ашё сифатини текшириш ишларини ўтказиш ва бошқалар);

алоқа хизматларига тўловлар;

ўқув муассасаларига ходимларнинг касбий тайёргарлиги билан боғлиқ тўловлар;

соғлиқни сақлаш муассасаларига диспансеризация, вакцинация ва бошқа шу каби хизматлар учун тўловлар;

бинолар, иншоотлар, машина ва ускуналар учун ижара тўловлари;

чиқиндиларни йиғиштириш ва утилизация қилиш каби коммунал хизматларга тўловлар;

юрidik хизматлар учун тўловлар;

реклама ҳамда нусха кўчириш, чипталарни буюртма қилиш каби бошқа тадбиркорлик хизматлари ва профессионал бирлашмалар хизматлари учун тўловлар;

товарларни лицензиялаш ва сертификатлаш тўловлари;

ёнгин хавфсизлиги ва қўриқлаш хизматига тўловлар;

абонентлик хизмати учун тўловлар;

даврий нашрларга обуна бўлиш билан боғлиқ тўловлар;

мутахассисларни хизмат сафарига юбориш билан боғлиқ транспорт ва меҳмонхона хизматлари, шунингдек, йўл пули ҳаражатлари;

молиявий хизматлар учун тўловлар.

16. Оралиқ истеъмол ишлаб чиқариш жараёнида товарларни истеъмол қилинган вақтда амалда бўлган сотиб олиш нархларида баҳоланади.

17. Оралиқ истеъмол таркибига қуйидагилар кирмайди:

табиий хом ашёлардан фойдаланиш билан боғлиқ ҳаражатлар (минерал хом ашё базасини такрор ҳосил қилишга, ерни рекультивация қилишга ажратмалар, ўсиб турган жойида сотиладиган дарахтлар учун, сув хўжалиги тизимларидан олинadиган сув учун тўловлар), чунки улар бюджетга тўланадиган тўловларни ифодалайди.

корхона томонидан ўз ходимларига натура кўринишидаги иш ҳақи сифатида бепул ёки пасайтирилган нархларда бериладиган товарлар ва хизматлар, натура кўринишидаги

ижтимоий нафақалар, корхона бўлинмалари томонидан ходимларга ва уларнинг оила аъзоларига кўрсатиладиган ижтимоий-маданий хизматлар (корхона тасарруфидаги турар жойлар, касалхоналар, мактабгача таълим муассасалари, клублар ва бошқалар) қиймати;

асосий фондларни капитал таъмирлаш ҳаражатлари;

асосий капитал истеъмоли;

асосий фондлар ва ноишлаб чиқариш активларига эгалик ҳуқуқларини бериш билан боғлиқ ҳаражатлар (улар асосий капиталнинг ялпи жамғармасига киритилади);

ердан фойдаланганлик учун ижара тўлови (мулкдан олинадиган даромадларга киритилади);

нефть, табиий газ ва бошқа фойдали қазилма конларини излаш билан боғлиқ геологик кидирув, бурғулаш ишлари ва бошқаларга ҳаражатлар (асосий капиталнинг ялпи жамғармасига киритилади);

мелиорация ва ерларни тозалаш ишлари, ўрмонлар ва боғлар барпо этиш бўйича тайёргарлик ишлари ва шу кабиларни ўз ичига олувчи ерларни яхшилаш ишларига капитал ҳаражатлар (асосий капиталнинг ялпи жамғармасига киритилади);

илмий тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларига ҳаражатлар (мазкур фаолият эгасига иқтисодий фойда келтирмаслиги аниқ бўлган ҳолатлар бундан мустасно);

давлат томонидан захирани тўлдириш учун товарлар сотиб олиниши.

18. Асосий нархларда иқтисодий фаолият турларининг ялпи қўшилган қиймати асосий нархлардаги ишлаб чиқариш ва сотиш нархларидаги оралиқ истеъмол ўртасидаги фарқ орқали аниқланади.

4. ЯХМ ни доимий нархларда баҳолаш

19. ЯХМ ва унинг таркибий қисмларини доимий нархларда ҳисоблаш маълум бир давр мобайнидаги ҳудуд иқтисодий ривожланиш даражаси кўрсаткичлари бўлган физик ҳажм индексларини аниқлаш мақсадида амалга оширилади.

20. Доимий нархлардаги ЯХМ турли усуллар ва маълумот манбаларидан фойдаланиб, доимий нархларда алоҳида ҳисобланган иқтисодий фаолият турларининг ялпи қўшилган қийматлари ва маҳсулотлар учун соф солиқлар йиғиндисидан иборат бўлади.

21. ЯХМ таркибий қисмларини доимий нархларда ҳисоблаш икки асосий усулдан фойдаланган ҳолда амалга оширилади:

жорий нархлардаги ҳисобот даври маълумотларини мос нархлар индекси орқали дефляция қилиш;

жорий нархлардаги ўтган йилнинг мос даври маълумотларини физик ҳажм индекслари ёки ушбу иқтисодий фаолият турининг ривожланиш суръатларини мантиқан тўғри ифодаловчи натурал индикаторлар орқали экстраполяция қилиш.

22. Айрим ҳолларда кўрсаткичларни доимий нархларда ҳисоблашнинг тўғридан-тўғри қайта баҳолаш усули ҳам қўлланилади, бу усул ҳисобот даврида ишлаб чиқарилган

махсулот миқдорини ўтган йилни мос даври нархларига кўпайтириш орқали амалга оширилади. Бу усул асосан қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш кўрсаткичларини баҳолаш учун ишлатилади, чунки унда чекланган сонли бир турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқарилади.

23. ЯИМнинг таркибий қисмлари жамланган қийматлар бўлганлиги сабабли, уларни баҳолаш усуллари юқорида айтиб ўтилган усуллар комбинациясидан иборат бўлади.

5. ЯХМни баҳолаш учун ахборот манбаи

24. Ишлаб чиқаришни баҳолаш учун ахборот манбаи бўлиб, ҳар йили тасдиқланадиган Давлат статистика ишлари дастурида бажарилиши назарда тутилган, тармоқлар ва таркибий статистиканинг ҳудудлар кесимидаги кенг кўламдаги ахборот ресурслари (иқтисодий фаолият турларининг қисқа муддатли кузатувлари, кичик корхоналар, микрофирмалар ва яқка тартибдаги тадбиркорларнинг танланма кузатувлари, уй хўжаликлари бюджети кузатувлари, корхоналар ва ташкилотларнинг таркибий кузатувлари, шунингдек, давлат бюджетининг ижроси тўғрисида, божхона ва солиқ органларининг маъмурий маълумотлари, бюджетдан ташқари жамғармаларнинг, Марказий банкнинг молиявий кўрсаткичлари ва бошқалар) хизмат қилади.

25. Оралиқ истеъмолни йиллик даврийликда ҳисоблаш корхона ва ташкилотларнинг таркибий кузатувлари, давлат бюджетининг ижроси тўғрисидаги ҳисобот маълумотлари ва эксперт баҳолашлар асосида амалга оширилади.

26. Иқтисодий фаолият турлари бўйича оралиқ истеъмолни чораклик даврийликда ҳисоблаш, аниқлик киритилган йиллик ҳисоб-китоблар асосида, оралиқ истеъмолнинг ишлаб чиқаришдаги улушидан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади.

27. ЯХМни тезкор чораклик баҳолашда қатор кўрсаткичлар бўйича бевосита маълумотларнинг мавжуд эмаслиги сабабли, ЯИМни ҳисоблаш билвосита кўрсаткичлар ва эксперт баҳолашлардан фойдаланган ҳолда амалга оширилади.

28. Айрим иқтисодий фаолият турлари бўйича ҳудудлар кесимида маълумот мавжуд бўлмаган ҳолатларда ЯХМ ни ҳисоблаш республика ЯИМ ни ҳудудларнинг иқтисодий фаолият турларини тавсифловчи алоҳида кўрсаткичларнинг таркибига мос равишда ҳудудлар бўйича тақсимлаш орқали амалга оширилади.

6. Якуний қондалар

29. ЯХМ ни чораклик ва йиллик баҳолашлар натижалари ҳудудий статистика бошқармаларига етказилади.

30. ЯХМ ҳудуд ривожланишини умумлаштирувчи кўрсаткич ҳисобланади ва ҳудуднинг ишлаб чиқариш натижалари, иқтисодий ривожланиш даражаси, иқтисодий ўсиш суръатлари, меҳнат унумдорлиги таҳлили ва бошқа макроиқтисодий кўрсаткичларни

тавсифлаш учун фойдаланилади. Миллий иқтисодиётда ҳудудларнинг ўрни ва аҳамиятини таҳлил қилишда мамлакат ЯИМ даги ҳудудларнинг ЯҲМ улушлари тўғрисидаги маълумотлардан фойдаланилади.

31. Аҳоли жон бошига ЯҲМ кўрсаткичи ҳудудда аҳоли сони ўзгаришига нисбатан ишлаб чиқариладиган товарлар ва хизматларга статистик баҳо беради ҳамда унинг фаровонлик даражасини баҳолашда фойдаланилади.

Фойдаланилган ахборот маълумотлар рўйхати

1. Давлат статистика қўмитасининг 2016 йил 29 июндаги 9-сонли қарори билан тасдиқланган “Ялпи ички маҳсулотни ишлаб чиқариш усулида ҳисоблаш бўйича услубий низом”.
2. Система национальных счетов – 2008, Организация Объединенных Наций, Европейская комиссия, Организация экономического сотрудничества и развития, Международный валютный фонд и Всемирный банк, 2009г.;
3. Совершенствование методологии расчетов валового регионального продукта, Статкомитет СНГ, 2005г.
4. Обзор практики расчетов валового регионального продукта в странах СНГ, Статкомитет СНГ, 2004г.;
5. Общие принципы расчета валового регионального продукта, Статкомитет СНГ, 2001г.;
6. Энциклопедия статистических терминов, Росстат, 2011г.

”Ялпи ҳудудий маҳсулотни
ҳисоблаш бўйича услубий
низом”га 1-илова

**Иқтисодий фаолият турлари бўйича
йиллик ЯҲМ таркиби схемаси**

(жорий нархларда, млн.сўм)

Секция кодлари	Иқтисодий фаолият турлари номи	Ресурслар	Ишлатилиш	
		ишлаб чиқариш	оралиқ истеъмол	ялпи қўшилган қиймат
		1	2	3 = 1 – 2
A	Қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги			
B-E	Саноат			
F	Қурилиш			
G	Улгуржи ва чакана савдо; моторли транспорт воситалари ва мотоциклларни таъмирлаш			
H	Ташиш ва сақлаш			
I	Яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар			
J	Ахборот ва алоқа			
L	Молиявий ва суғурта фаолияти			
M	Кўчмас мулк билан операциялар			
N	Профессиянал, илмий ва техник фаолият			
P	Бошқариш бўйича фаолият ва ёрдамчи хизматлар кўрсатиш			
Q	Давлат бошқаруви ва муҳофаа; мажбурий ижтимоий таъминот			
R	Таълим			
S	Соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар кўрсатиш			
	Иқтисодий фаолият турлари бўйича ялпи қўшилган қиймат - жами			
	Маҳсулотлар учун соф солиқлар			
	Бозор нархларида ялпи ҳудудий маҳсулот			

”Ялпи ҳудудий маҳсулотни
ҳисоблаш бўйича услубий
низом”га 2-илова

**Иқтисодий фаолият турлари бўйича
чораклик ЯҲМ таркиби схемаси**

(жорий нархларда, млн.сўм)

Секция кодлари	Иқтисодий фаолият турлари номи	Ресурслар	Ишлатилиш	
		ишлаб чиқариш	оралиқ истеъмол	ялпи қўшилган қиймат
		1	2	3 = 1 – 2
A	Қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги			
B-E	Саноат			
F	Қурилиш			
G	Улгуржи ва чакана савдо; моторли транспорт воситалари ва мотоциклларни таъмирлаш			
H	Ташиш ва сақлаш			
I	Яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар			
J	Ахборот ва алоқа			
K-S	Иқтисодий фаолиятнинг бошқа турлари			
	Иқтисодий фаолият турлари бўйича ялпи қўшилган қиймат - жами			
	Маҳсулотлар учун соф солиқлар			
	Бозор нархларида ялпи ҳудудий маҳсулот			